

A NECESIDADE E MAILA OBRIGA EN GALEGO

DELIO GARCÍA REPRESAS

1. *Soleira*

Se as etapas naturais de estudio verbo dunha lingua particular poden reducirse a dúas, por esta orde: etapa predominantemente descritiva (apaña de material, enumeración dos elementos formais existentes e das súas realizacións substanciais principais) e etapa predominantemente explicativa (sistematización funcional, reflexións globais sobre o idioma, teorización), parece evidente que no caso do galego nos atopamos aínda na primeira delas.

Ben que quizais se poida dicir que nalgún nivel concreto como o fonético-fonolóxico se avanzou xa de xeito considerable -por máis que aínda carezamos dun vocabulario fonético- noutros apartados de estudio como o gramatical e o léxico non sabemos aínda o que temos. E se de dominio público parece resultar xa a cativeza dos nosos compendios lexicográficos fronte á formidable riqueza lexical existente, quizais non estea o suficientemente asentada a idea de que nin sequera no eido gramatical, pechado e acountable en moita maior medida, se produciu a total explicitación das unidades formais existentes en cada unha das súas seccións. Porque se é certo que está por face-lo grande dicionario da lingua galega, non o é menos afirmar que non contamos aínda cunha gramática descritiva completa do noso idioma¹.

Achegas a esa futura gramática descritiva (e en parte tamén á explicativa) pretenderon se-los nosos traballos sobre a afirmación (García Represas, 1992), as marcas de certeza na interrogación polarizada (García Represas, 1995) e a dúbida (García Represas, 1998), e inténtao ser este que agora presentamos.

Tocante ó método xeral de traballo continuámo-lo apuntado nos estudos anteriores: delimitación dunha serie de funcións comunicativas concretas (neste caso a de dúas conectadas: a necesidade e maila obriga),

¹ Sen dúbida, a enorme base de datos que se está a elaborar no seo do Instituto da Lingua Galega nun proxecto dirixido e coordinado sen descanso polo profesor Antón Santamarina, aínda que orientada primordialmente para a realización do grande dicionario, resultará dunha axuda fundamental no traballo propiamente gramatical.

enumeración das unidades signícas que nos permiten levalas a cabo, análise dos valores funcionais desas unidades e, por último, indicación do seu uso en contextos concretos.

2. *A necesidade*

2.1. *Sistema de oposicións* [V. Cadro nº 1]

Imos caracteriza-los signos existentes neste campo partindo de trazos semánticos, sintácticos e informativos. Habemos ver como a posibilidade das unidades de diferenciar contidos distintos (sexan de tipo relacional ou non) só chega ata un determinado nivel; a partir de aí, se desexamos seguir analizando a funcionalidade de cada unha delas fronte ás demais, teremos que acudir, como dicimos, a riscos distintos dos semánticos.

1a. Necesidade en senso absoluto².

2a. Indeterminación do Experimentador: HABER FALTA, HABER PRECISO.

- [No mundo hai moita falta].³
- [Daquela había moita falta].
- [No mundo hai moito preciso].
- [Daquela había moito preciso].

2b. Non indeterminación do Experimentador: alguén PRECISAR, alguén TER FALTA, alguén TER PRECISO.

² Os números fan referencia ó nivel da oposición (en total sete), as letras (a, b) a cada un dos membros da mesma.

³ Convencións gráficas:

- ∅ Exemplo documentado polo autor na fala viva ou tirado dalgunha fonte que se indica. O retoque normativo é mínimo.
- [...] ∅ Exemplo construído polo autor.
- [...] ∅ Información contextual e situacional.
- sen • ∅ Exemplo construído polo autor ou tirado dalgunha fonte que se indica.

- Hai moita xente que ten preciso. Nós tamén precisamos, pero...
- Deus queira que lle toque a quen teña preciso [a lotería].
- Hai moitísima xente que ten falta.
- Ela non ten falta.
- Nós agora, *alabadiños* a Deus, como arranxastes vós iso [como arranxáste-las cousas para que puidesemos cobra-la pensión], nós agora non temos falta, pero mentres veñen [os homes a mercárno-lo viño]...

En todos estes últimos exemplos os predicados aparecen nos seus esquemas de construción básicos, que son dos que partimos para realiza-la sistematización, pero evidentemente sempre témo-la posibilidade de obter, a partir destes esquemas básicos, outros derivados mediante algún tipo de procedemento marcado; en concreto, a marca *se* permítenos muda-lo esquema e facer desaparece-lo Experimentador, co que queda anulada a diferenza respecto do primeiro membro. En efecto, é exactamente o mesmo dicir: *Daquela non había tanta falta* ou *Daquela non había tanto preciso* ca *Daquela non se precisaba tanto* ou *Daquela non se tiña tanta falta* ou *Daquela non se tiña tanto preciso*.⁴

1b. Necesidade proxectada cara a algo: especificación do tipo de necesidade.

3a. +Condicionais: FALTAR QUE+Subxuntivo.

- -¿E por que non imos no venres? [a vendimar], -Pero no venres tes ti clase. Falta que teñas ganas de ir [á tarde] [=é preciso que..., é condición necesaria que..., imos aló se...].
- [Xa está: ti, Lola e mais eu vendemos unha parte do capital para monta-la empresa, -Falta que ela estea de acordo..., -Ha de estar, si, eu penso que si].
- -Roxelio vai vir á tarde [xa podes estar con el], -Falta que estea eu, -¿Entón a onde vas? [para estar con Roxelio á tarde é evidentemente condición necesaria que quen quere velo estea, e neste contexto concreto o falante dá a entender que non sabe certo se estará].

⁴ A existencia destes esquemas derivados fai preferible a caracterización das unidades PRECISAR, TER FALTA, TER PRECISO como de ‘non indeterminación do experimentador da necesidade’ fronte a outra en positivo de ‘determinación do experimentador da necesidade’, máis transparente pero que deixaría fóra os casos derivados. De por parte, como se precisa unha modificación do predicado e a acepción non xorde unicamente do contexto, non establecémo-la oposición en termos de ‘+/-indeterminación’ (deste tipo de oposición privativa só puidemos anotar un caso, a que permite individualiza-la expresión FALTA QUE+Subxuntivo co trazo de ‘+condicional’). É exactamente o mesmo que o que acontece entre as secuencias *Ti escusas ir aló* e *Ti precisas ir aló*: a primeira é sempre negativa, a segunda é afirmativa pero pode transformarse en negativa coa engádega dunha marca negativa no predicado (*Ti non precisas ir aló*); de aí a nosa oposición en termos de ‘negativa’/‘non negativa’.

- [Mira que chaqueta máis xeitosa pode mercar María, -Xeitosa si é, pero falta que lle guste a ela].
- [Mira que chaqueta máis xeitosa puido mercar María, -Xeitosa si era, pero faltaba que lle gustase a ela].

3b. - Condicionais.

4a. Indeterminación do Experimentador da necesidade: HABER FALTA DE algo, HABER PRECISO DE algo, FACER FALTA algo, SER PRECISO algo, SER BEN algo, CUMPRIR algo, CABER algo⁵ (amais dos predicados *Precisar* e *Querer*₂ en esquemas derivados con *se*: *Precisarse algo*, *Querse algo*, *Terse preciso de algo*, *Terse falta de algo*).

- Non había falta dela [da rosca], pero ..., eu merqueina.
- Non hai falta de ir aló.
- Hoxe non hai falta de nada.
- [Hoxe non hai preciso de nada].
- Nese día non fai falta que veñas.
- ¿El fará falta eses caldeiros aí?⁶
- [É preciso rega-las patacas].
- Non é preciso tanta gabachada.
- Son precisas tantas guías, quérense tantas.
- Bota de noite e qué sei eu, e era ben ir esperala porque ha ter medo [Santamarina, 1974:142] [=era conveniente esperala].
- As patacas están secas, era ben regalas.
- As patacas están secas, é ben que as regues⁷.
- [Cómpre rega-las patacas].
- [Cumpría que fixeses o que che mandou].
- [Cómpre que vaías].
- Cabía ben que foras [Santamarina, 1974:150].

4b. Non indeterminación do Experimentador da necesidade.

5a. O SUX é, amais de Experimentador, Paciente (potencial) dunha acción: QUERER+Participio, PRECISAR SER+Participio⁸:

- As patatas queren regadas.
- Busca un que queira lavado [un pantalón].
- A [roupa] de tergal a penas non quere pranchada, pero a outra...
- -[Xa fixen o que me mandaches], -Pois si, pero isto quere recollido.
- -[Xa fixen o que me mandaches], -Pois si, está ben, pero isto quería apañado.
- [un mozo de Mondariz]: Escribinche a carta, pero antes quere corrixida.
- Querían mortos [os políticos].

⁵ Forma esta última descrita por Santamarina (1974:150).

⁶ Repárese na falta de concordancia. Para a súa explicadeira, véxase a nota 12.

⁷ Este exemplo e mailo anterior, os dous coa estrutura SER BEN + cláusula, foron proporcionados por Miruca Parga Valiña e Xabier Canosa Rodríguez.

⁸ No espazo xeográfico de existencia do complexo QUERER+Participio é totalmente inusual a construción PRECISAR SER+Participio.

- Ai, espera, mira Xan: vai alí a teu pai e dille que o cunco que quere ensebado. Se ten alí sebo, ben, e se non ven aquí buscalo.
- Ti, ás veces, sopapeteado era pouco, querías avarexado, arramalleirado, arxoado.
- [As patacas precisan ser regadas].

5b. O SUX non é, amais de Experimentador, Paciente (potencial) dunha acción.

6a. Negativa: ESCUSAR (DE)+Infinitivo⁹.

- Escusei de ir alá.
- Ti excusas de dar queixa.
- [Entón escuso facelo].

6b. Non negativa.

7a. Tema gramaticalizado (é dicir, na orde de elementos máis normal, menos marcada, o Tema é o SUX): alguén ~ algo PRECISAR algo, alguén ~ algo QUERER algo, alguén ~ algo TER FALTA DE algo, alguén ~ algo TER PRECISO DE algo.

- [Eu preciso unha axuda].
- Ti o que querías ben o sei eu, unha tralla, que che quedaran as ronchas nas costas para sempre.
- O guiso parécemo [sic] que quere unha area de sal.
- O guiso quería máis dúas [patacas].
- O cocido inda quería máis unha pouquiña de agua.
- Non ha de querer sal [o cocido].
- A ensalada non quería sal [senón o tomate].
- Quería unha bolsiña de plástico [o pemento, no que se meter].
- -Xa está, -Non está, non , quere un pouquiño de aceite por riba das xemas.
- -O remedio é bo, -Si, pero ese remedio quere descanso [para que faga efecto].
- Pero non quererá aquí un cinto, ou vai sen nada [o vestido]¹⁰.
- Agora non tes falta de bañarte.
- Entón vou levarlle [ós avós] os bistés tamén ..., porque non teñen falta de pasar mal.

⁹ No concello de Pontearreas atopámo-la variante ACUSAR DE: • Acusei de ir alá. Figura que non hai caso ningún para a considerar perífrase:
En acusei de ir alá / ¿Que acusaches de facer? [mellor ca: ¿Que acusaches?]

¹⁰ Vexamos máis algúns exemplos deste tipo, de entre os apuntados polos alumnos que cubriron a enquisa: *Querían unha tunda, Querías unha labazada, A casa quere unha man de pintura, A comida quere máis sal, Querías un pao polo lombo, Quería unha malleira, Querían uns vergallazos, Ese coche quere un arranxo, Esa roupa quere unha limpeza.*

Evidentemente, todas estas formas admiten tamén esquemas derivados con *se* que permiten anula-la diferencia semántica respectos dos signos de 4a. Vexamos uns exemplos con QUERER:

- O que se quere é auga [=o que se precisa].
- Ben, pois..., nada, o que se quere é non levar un golpe; non levando golpe...
- Ben, pois..., o que se quere é que veña ben [a nena que vai nacer].
- Agora o que se quere é que deus a críe para boa sorte.
- Quérese auga [=precísase].
- Alí quérese viño (na mesa).
- Así que vaias para alá cerra a radio, que non se quere agora tanta música.
- Son precisas tantas guías, quérense tantas.
- Pero para iso quérese práctica.
- Para dirixir unha nación quérese moito sentido.
- Non sei que dixeches, ¡carallo!, non te oím o que falache. As cousas quérese que falar, claras, ¡vaia!¹¹.

7b. Tema non gramaticalizado: a alguén ou a algo FACERLLE FALTA algo, a alguén ou a algo SERLLE PRECISO algo, a alguén ou a algo SERLLE BEN algo, a alguén ou a algo CUMPRIRLLE algo, a alguén ou a algo CABERLLE algo.

- [A min faime falta un coche].
- [A min faime falta eses cartos ~ A min fanme falta eses cartos]¹².
- [Ás patacas failles falta un rego].
- [A min éme preciso un coche].
- [A min cómpreme un coche].
- [A el éralle ben estudar unha carreira].
- [A el] cábelle estudar outros dous anos máis [Santamarina, 1974:150].

Neste último membro podemos ver como o Tema e o SUX non cadran; nas tres estruturas sinaladas o Tema aparece revestido coa función sintáctica de CIND. Ora, quere aclarado que para todas esas secuencias a posición que ocupa o CIND é a non marcada, o que provoca que as diferencias entre *Eu preciso auga* - *A min faime falta auga*

¹¹ Este exemplo pon de manifesto, máis unha vez, que o desexo de tematizar elementos por parte do falante provoca arreo estruturas que desde certas perspectivas se poderían considerar agramaticais.

¹² A posibilidade nestas estruturas da perda de concordancia suxeito-verbo coa inmovilización do verbo na 3ª pª do singular pódese explicar se admitímo-la gradualidade das nocións sintácticas. Na estrutura *A min faime falta eses cartos*, o elemento *eses cartos* (Fenómeno) funciona sintacticamente como SUX, aínda que por se tratar dun SUX non prototípico (posposto, integrado nunha construción estativa, non axente...) pode perder algún dos trazos de expresión que caracterizan esa función sintáctica (Vázquez Rozas, 1995:245).

sexan case inexistentes, quérese dicir, que non sexan da importancia que se observa entre:

O asunto foi discutido polos asistentes - O asunto discutírono os asistentes
Un coche apañou o neno - Ó neno apañouno un coche.

Nas secuencias situadas á dereita o falante percibe ben percibido que se alterou a orde normal dos elementos na cláusula (o feito de que deban aparecer recursos anafóricos é boa mostra diso).

Coidamos que os casos enriba sinalados de esquema CIND-PRED-SUX poden exemplifica-lo que son as últimas fases no proceso de gramaticalización do Tema (a última das cales consiste na súa transformación en SUX mediante a utilización dalgún tipo de marca substancial, no noso caso a concordancia co PRED); ou, dito doutro xeito, son contextos ideais para que se produza a gramaticalización. Obsérvase que en todo este tipo de secuencias en que o Tema non marcado é distinto do SUX (*A min paréceme que...*, *A min gústame...*, *A min faime falta...*, *A el faille falta...*, etc.) percíbese unha tendencia xeneralizada na lingua oral á substitución da frase preposicional por un pronome tónico (*Eu paréceme que...*, *Eu gústame...*, *Eu faime falta ...*, *El faille falta...*).

2.2. O complexo verbal *QUERER+Participio*¹³, un posible caso de gramaticalización no noso romance do Tema

De entre as unidades lingüísticas de necesidade, a que con certeza máis ha chama-la atención do lector é a construción *Querer+Participio*, complexo verbal este que por diversos motivos —a súa total ausencia nos nosos estudos gramaticais, a súa aparición nun territorio lingüístico bastante amplo e a súa gran produtividade nese espacio, a súa utilidade dende o punto de vista informativo e de estilo, e o feito mesmo de constituír quizais un excelente exemplo de gramaticalización histórica do Tema— cremos merecente de máis unhas páxinas de análise.

2.2.1. Vitalidade e Xeografía de *QUERER+Participio*

Coñecedores da existencia da construción no concello de Pontearreas, decidimos realizar unha enquisa para procurar saber, entre outras cousas, se se trataba dunha forma exclusiva desa zona, ou ben se se atopaba viva noutras partes de Galicia. Elaboramos así un cuestionario (V. máis abaixo) no que amais da expresión que nos ocupa incluímos unha petición de información sobre outras dúas secuencias lingüísticas, e entregrámolo en diversos centros de ensino¹⁴. Os datos obtidos foron

¹³ Resúltanos bastante malo de caracterizar sintacticamente esta construción: a súa aparente unidade funcional fíxonos pensar durante algún tempo que poderíamos estar diante dun complexo perifrástico, pero o feito de que non manifeste un comportamento en bloque na proba da transformación interrogativa levounos a desistir de tal consideración:

As patacas levan estado aquí moito tempo ∅ *¿Que levan feito as patacas?*

As patacas queren regadas ∅ *¿Que queren as patacas?* [e non: **¿Que queren feito as patacas?*].

O seu tratamento como unha construción de PRTVO tamén pode presentar problemas:

El parece {parvo, integrado na sociedade, un elefante, ...}. Á marxe de cal sexa o tipo de unidade, calquera deses elementos pode verse sen problemas como desempeñando a función de PRTVO do SUX; forman parte claramente do mesmo paradigma.

As plantas queren {regadas, sulfatadas, anga, un pouco de sulfato, que alguén as regue, ...}. Neste caso sen embargo, se admitimos que todos eses elementos que aparecen entre chaves forman parte do mesmo paradigma (e, descartada a interpretación perifrástica, non parece haber ren que nos impida facer pensa-lo contrario) teríase que califica-la construción como de CDIR, o que parece un pouco forte dada a concordancia que mantén o participio respecto do SUX. Repárese no feito de que si se poden obter exemplos claros de construción predicativa con *Querer* cando este mantén o seu significado de 'desexar':

Quero a carta escrita para mañá ? Quéroa escrita para mañá.

El queriacha apañada [a herba].

A falta dunha opción mellor, a concordancia en número e xénero co SUX parece unha razón de peso para considera-la función do participio na construción *QUERER+Participio* como a dun PRTVO do SUX.

¹⁴ En concreto, nos seguintes:

sorprendentes e puxeron de manifesto a enorme vitalidade dun complexo constructivo nunha considerable zona do país, paradoxalmente das mellor comunicadas e das máis poboadas, que ata agora os estudos lingüísticos sobre o galego ignoraron completamente.

Aínda que a delimitación completa da área lingüística na que se utiliza QUERER+Participio precisaría da realización dun maior número de enquisas nun maior número de puntos, coa información que posuímos coidamos estar xa en disposición de ofrecer unha serie de puntos xeográficos de localización segura da unidade sónica descrita. Coma no caso da forma estudada noutro traballo, *Nonón*, para a confección do listado só tivemos en conta aquelas enquisas nas que se declarase un coñecemento moi directo da construción, é dicir, aquelas nas que aparecese riscada a opción «Utilízoa con frecuencia» ou a de «Escóitolla a miña nai, meu pai ou meus titores», prescindindo daquelas nas que só se marcasse cunha cruz a opción «Algunha vez escoiteilla a alguén»; amais, evidentemente, tivemos tamén presente o feito de se engadiren ou non exemplos e de estaren estes correctamente utilizados (especialmente seguros nos pareceron aqueles que se coñecen claramente extraídos da fala viva, pola utilización dun tipo de léxico típico no ámbito familiar), e mailo feito tamén de se acompañar algún tipo de explicadeira sobre o significado da construción e de que este fose o correcto; para a localización exacta buscamos nomeadamente casos nos que a nai e o pai e/ou o titor ou titores tivesen o mesmo lugar de nacemento e de residencia.

Velaquí os puntos de localización (V. mapa):

Ponteareas, O Porriño, Mos, Salvaterra, Salceda de Caselas, As Neves, Arbo, Crecente, Mondariz, Tui, Tomiño, Nigrán, Vigo, Redondela, Soutomaior, Moaña, Cangas, Bueu, Pontevedra, Poio.

Ponteareas: Colexio Público Fermín Bouza Brey, Instituto de Formación Profesional, Instituto de Bacharelato.

O Porriño: Instituto de Bacharelato.

Vigo: Universidade de Vigo (alumnos de Filoloxía), Instituto de Bacharelato en Teis.

Pontevedra: Escola Universitaria de Formación de Profesorado de EXB.

Santiago: Universidade de Santiago (alumnos de Filoloxía, alumnos de Xornalismo).

A Coruña: Universidade da Coruña (alumnos de Filoloxía).

Lugo: Escola Universitaria de Formación de Profesorado de EXB.

Verín: Instituto de Formación Profesional, Instituto de Bacharelato.

A estes centros incorporamos nun segundo momento os seguintes:

Caldas de Reis: Instituto de Bacharelato «Aquis Celenis».

Touro: Colexio Público de «Fonte-Díaz».

Mazaricos: Colexio Público Pino de Val.

As Pontes: Instituto de Formación Profesional das Pontes.

De novo gustaríame expresa-las miñas beizóns a tódolos profesores e alumnos que con grande entusiasmo participaron na realización desta enquisa.

Como vemos, con todos estes concellos queda delimitada unha área bastante compacta que comprende practicamente toda a metade sur da provincia de Pontevedra.

Pero amais da identificación dunha serie de puntos xeográficos, a enquisa sérvenos tamén para saber algo verbo da súa vitalidade no territorio galego. É certo que os datos porcentuais do total de enquisas realizadas non son indicativos demasiado¹⁵, pero si pode ofrecer bastante interese tomar algún municipio no que se poida asegurar-la existencia da expresión e mais do que se dispoña dun considerable número de mostras, e comproba-lo grao de coñecemento e utilización do sintagma (aínda que só dentro dun grupo de idade determinado). Así o fixemos no caso do concello que se cita. Os resultados foron os seguintes:

¹⁵ Habería que planificar moito máis do que se fixo a escolleira de zonas de Galicia nas que realiza-la enquisa e mailo número de cuestionarios a cubrir por punto e por provincia en correspondencia coa poboación existente; tería tamén que se alarga-lo universo dos entrevistados a persoas de diversas profesións e doutros grupos de idade, así como non ter en conta a poboación non galegofalante.

Así a todo, indicamos eses datos como curiosidade:

Total de enquisas: 1852 (non se computan as máis de trescentas que realizamos nun segundo momento).

Universo: o núcleo dos entrevistados contitúeno alumnos con idades comprendidas entre os 11 e os 30 anos.

Persoas que din coñece-la locución: 1273 (68,73%) [Con todo, cómpre anotar que un considerable número delas confundiu a construción de participio coa de substantivo (*o cocido quere sal*), practicamente xeral a toda Galicia. Amosámo-las porcentaxes brutas, o que os entrevistados contestaron exactamente, sen realizarmos tipo ningún de operación de peneira].

Utilízana con frecuencia: 286 (15,44%).

Non a utilizan con frecuencia pero escóitanllela ós seus pais ou titores: 454 (24,51%).

Algunha vez escoitáronlla a alguén: 533 (28,77%).

Persoas que din non coñece-la locución: 579 (31,26%).

MAPA
Xeografía de QUERER + PARTICIPIO

Concello de Pontearreas:

Total de enquisas: 259.

Universo: alumnos con idades comprendidas entre os 11 e os 18 anos. Só tivemos en conta aquelas nas que constase o nacemento e residencia dos dous ou de alomenos un dos pais en Pontearreas (na vila ou en calquera das súas vinte e catro parroquias) e mailo feito de falaren ambos “Sempre” ou “Ás veces” en galego.

Persoas que din coñece-la locución: 249 (96,13%).

Utilízana con frecuencia: 77 (29,72%).

Non a utilizan con frecuencia pero escoítanllela ós seus pais ou titores: 112 (43,24%).

Algunha vez escoitáronlla a alguén: 60 (23,16%).

Persoas que din non coñece-la locución: 10 (3,86%).

Trátase, como se pode comprobar, dunha construción sintáctica que no seu espazo natural de existencia é coñecida pola xeneralidade da poboación. De aí que sorprenda máis se cabe a súa ausencia das gramáticas do galego, tendo en conta, de por parte, que non se ha tratar dunha construción excesivamente moderna por canto que a atopamos tamén en falantes de idade avanzada¹⁶.

2.2.2. *Funcionalidade do complexo*

Indicamos a seguir tódolos tipos de secuencias lingüísticas que coidamos que é preciso ter en conta para unha completa visión dos feitos:

[1] Carme quiere auga (=Carme ‘desexa’ auga).

[2] As patacas queren auga (=As patacas ‘precisan’ auga).

[3] Ti aí o que queres é auga, ¿non si? (=o que precisas).

Ti o que querías ben o sei eu, unha tralla, que che quedaran as ronchas nas costas para sempre.

[4] O que se quiere é auga (=o que se precisa).

Ben, pois..., nada, o que se quiere é non levar un golpe; non levando golpe...

[5] As patacas queren regadas.

[6] É preciso rega-las patacas.

[7] As patacas é preciso regalas.

[8] Hai que rega-las patacas.

Como vemos polos exemplos de [1] a [4], operou no verbo QUERER unha ampliación das súas posibilidades de combinación léxica:

¹⁶ Sen ir máis lonxe, algúns dos exemplos anotados máis enriba foron tomados dunha persoa que pasaba dos noventa anos.

QUERER (só con suxeitos ‘animados’) Ø QUERER (tamén con suxeitos ‘non animados’), ó tempo que unha expansión semántica¹⁷:

QUERER (‘desexar’) Ø QUERER (‘precisar’).

Os exemplos de [3] amosan que a expansión semántica se fai efectiva en tódolos casos e, así, o senso de ‘precisar’ pode actuar ben actuado con suxeitos ‘animados’. De tódolos xeitos, dada a extraordinaria produtividade sincrónica dos exemplos de [2], é moi probable que o proceso de expansión semántica de QUERER se iniciase correlativamente á ampliación das súas posibilidades de combinación léxica e que só nun segundo momento esa determinada acepción adquirida se estendese tamén ás secuencias de [3] (e, daquela, ás de [4]).

Se confrontamos agora o exemplo que aparece en [5] co que figura en [6] (*As patacas queren regadas / É preciso rega-las patacas*), comprobaremos que posúen un contido referencial idéntico (a necesidade de rega-las patacas) pero un distinto contido informativo ou comunicacional (noción que ten que ver coa actitude comunicativa do falante cara ós elementos da súa mensaxe). A construción QUERER+Participio é un procedemento que nos permite tematiza-lo sintagma ‘patacas’, quérese dicir, traelo e situalo como primeiro elemento da cláusula, orientando así a secuencia lingüística segundo a perspectiva por nós desexada. Do que se quere falar en [5] é de ‘patacas’ (e só nun segundo momento dunha necesidade); polo contrario, do que se quere falar en [6] é dunha necesidade (e só nun segundo momento de ‘patacas’). Estamos a nos referir, pois, a prioridades informativas por parte do emisor.

¹⁷ Estamos, logo, fóra dos usos figurados que tamén se escoitan na fala do tipo: *A auga quere vir* [situación: abrindo unha billa dun lavabo pouco antes de que volvese á súa normalidade o subministro de auga]. Aínda que este sexa agora un tema á parte, verbo da construción QUERER+Infinitivo cómpre puntualiza-lo seguinte, en contraposición ó que dende hai tempo se vén apuntando (Rojo, 1974:68), (Álvarez/Monteagudo/Regueira, 1986:406):

a) A construción é perfectamente corrente referida a calquera tipo de verbos, sexan meteorolóxicos ou non.

b) Cremos que non se pode falar para este sintagma de ningún tipo de deslexicalización ou gramaticalización do verbo *querer* que nos autorice a clasificala á beira das perífrases. Para nós, o verbo conserva o significado que lle é propio (‘desexar’, ‘ter ganas de’) e o único que acontece é que se aplica metafóricamente a SUXs con referente inanimado. A isto hai que lle suma-lo feito de que se efectuámo-la proba da transformación interrogativa o que nos sae é unha clara mostra dun comportamento non unitario da construción: para o exemplo enriba sinalado é perfectamente posible: *¿Que quere a auga?* Xa que logo, esta construción débese caracterizar sintacticamente como volitiva, igual cás que aparecen con SUXs animados.

Agora ben, ¿que diferencia pode existir, entón, entre unha secuencia como [5] e outra como [7] (*As patacas queren regadas / As patacas é preciso regalas*)?

Pois ningunha agás o seguinte: mentres que [7] é unha secuencia lingüística informativamente marcada, xa que se alterou a orde normal dos elementos na cláusula¹⁸, [5] constitúe un tipo de construción informativamente non marcada, porque se produciu a gramaticalización do tema en suxeito. Houbo neste último caso un axuste a un patrón sintáctico (e lembremos que no galego, e na maioría das linguas indoeuropeas, o tema non marcado das cláusulas declarativas activas é case sempre o suxeito)¹⁹ de xeito que é posible identificar tal construción como non marcada (Jiménez Juliá, 1986: 109)²⁰.

Semella, logo, que nos atopamos en QUERER+Participio cun excelente exemplo de gramaticalización histórica do tema (en suxeito) no noso romance, de xeito similar ó que se postula para a pasiva en estadios de lingua anteriores.

O proceso evolutivo que podemos supor é o que segue:

QUERER ('desexar'): Ø QUERER₁ 'desexar'.

Ø QUERER₂ 'precisar': Este significado posibilita estruturas como: *Quérese fala-las cousas* (similar a: *É preciso fala-las cousas*), na que se tematizámo-lo sintagma 'as cousas' obtémo-la secuencia: *As cousas quérese falalas*, e que sometida a un proceso de gramaticalización deriva en: *As cousas queren faladas*²¹.

¹⁸ Nas cláusulas xeradas por verbos e expresións unipersoais do tipo *Cumprir, Ser preciso ...*, a orde non marcada está representada polo SUX posposto ó PRED (o mesmo ca en estruturas con valor existencial: *existen moitos problemas para podermos comezar*).

¹⁹ Sobre unha mostra de 754 linguas repartidas por igual entre os cinco continentes, C. Hagège (1982:59) estableceu as seguintes porcentaxes tocante á orde de construción normal nas linguas do mundo: SOV (39%), SVO (36%), VSO (15%), outros casos (10%).

²⁰ Jiménez Juliá (1986). Cfr. tamén Givón (1976) e Hagège (1978).

²¹ A única dificultade para admitirmos a última transformación parece residir na aparente alteración da estrutura semántica da secuencia. Parece claro que dende o punto de vista da substancia do contido as dúas secuencias se refiren ó mesmo (así queda de manifesto pola frecuente identificación por parte dos enquisados da construción QUERER+Participio coa de SER PRECISO ou mesmo coa de HABER QUE) pero dende o punto de vista da forma do contido en QUERER+Part. explicitase o Experimentador da necesidade e en SER PRECISO este queda indeterminado (aínda que como dicimos, dende o punto de vista das referencias isto sexa secundario).

Neste senso, un proceso máis claro de gramaticalización do tema en galego pode suporse para explica-la existencia en galego do verbo *importarse* (documentámolo no concello de Pontearreas):

- Eu non me importo por iso.
- El non se importa moito por elas [polas troitas] [=non se mata moito polas troitas, non lle apaxonan moito como comida].

Logo da gramaticalización, o normal é que o tema primitivo siga actuando como tal (Jiménez Juliá, 1991:146), pero a partir dese momento son posibles xa todo tipo de ordes marcadas: *Queren faladas as cousas*.

2.2.3. A transitividade do segundo verbo

A seguir mencionamos unha boa reste de exemplos, todos eles achegados directamente polos propios informantes enquisados, que nos permitirán comproba-la productividade do mecanismo constructivo. A única condición que se precisa é que o verbo que acompaña a *querer* sexa transitivo:

É preciso afia-la gadaña - A gadaña quere afiada.
É preciso amaña-los zapatos - Os zapatos queren amañados.
É preciso apañar esas mazás - Esas mazás queren apañadas.
É preciso arranxa-la bicicleta - A bicicleta quere arranxada.
É preciso arromba-los libros - Os libros queren arrombados.
É preciso aspira-lo coche - O coche quere aspirado.
Era preciso baldarte polo que fixeches - Querías baldado polo que fixeches.
É preciso cambia-las mantas - As mantas queren cambiadas.
Era preciso capalos - Querían capados.
É preciso cava-la viña - A viña quere cavada.
É preciso caza-lo raposo - O raposo quere cazado.
É preciso cocer ben a empanada - A empanada quere ben cocida.
É preciso coidar esas flores - Esas flores queren coidadas.
Era preciso colgalos dun piñeiro - Querían colgados dun piñeiro.
Era preciso colgarte - Querías colgado.
É preciso come-lo chocolate - O chocolate quere comido.
É preciso corta-la herba - A herba quere cortada.
É preciso cose-los calcetíns na punta - Os calcetíns queren cosidos na punta.
É preciso dicirlle iso a el, que é o responsable - Iso quérelle dito a el, que é o responsable.
É preciso dobra-la roupa - A roupa quere dobrada.
Era preciso ensinar á María - A María quería ensinada.
É preciso estudia-la lección - A lección quere estudiada.
Era preciso face-lo traballo - O traballo quería feito.
Era preciso face-los pasteis - Os pasteis querían feitos.
É preciso falar ese asunto antes de pórse a facelo - Ese asunto quere falado antes de pórse a facelo.

• [Un pai aprendéndolle a un fillo a face-lo nó da gravata] Non te importes que quede retorcido [o nó da gravata], o asunto é que ...
O proceso evolutivo parece agora moi evidente:

A min non me importa iso \emptyset *Eu non me importa iso* \emptyset *Eu non me importo por iso*.

Neste caso a estrutura semántica mantense (o mesmo ca se comparámo-las secuencias: *Ó neno apañoouno un coche - O neno foi apañado por un coche*).

É preciso ferve-lo caldo - O caldo quere fervido.
 É preciso fregar ese chan - Ese chan quere fregado.
 É preciso fresa-la horta - A horta quere fresada.
 É preciso labra-los campos - Os campos queren labrados.
 É preciso ler ese libro - Ese libro quere lido.
 É preciso leva-los zapatos ó zapateiro - Os zapatos queren levados ó zapateiro.
 Era preciso leva-la saia a arranxar porque está estreita - A saia quería levada a arranxar porque está estreita.
 Era preciso mandalos prender - Querían mandados prender.
 É preciso pinta-la casa - A casa quere pintada.
 Era preciso poda-las maceiras - As maceiras querían podadas.
 É preciso prancha-lo pantalón - Os pantalóns queren pranchados.
 É preciso rega-lo millo - O millo quere regado.
 É preciso remenda-lo pantalón - O pantalón quere remendado.
 Era preciso sacha-lo campo - O campo quería sachado.
 É preciso salga-los xamóns - Os xamóns queren salgados.
 Era preciso sementa-las patacas - As patacas querían sementadas.
 É preciso subi-lo pantalón - O pantalón quere subido.
 É preciso sulfata-las viñas - As viñas queren sulfatadas.
 É preciso tende-la roupa - A roupa quere tendida.
 É preciso termina-lo traballo - O traballo quere terminado.
 É preciso verniza-la porta - A porta quere vernizada.

Secomasí, existe unha excepción (que saibamos, a única) co verbo *morror*, verbo que na correspondente cláusula de necesidade con SER PRECISO vén ser *matar*.

Era preciso mata-los políticos - Os políticos querían mortos.
 Era preciso matar eses xogadores - Eses xogadores querían mortos.

Aínda que ignorámo-la razón de tal excepción, trátase sen dúbida dun problema que ten que ver coa diacronía, co feito de como comezou a se forma-la construción. Dende o punto de vista da sincronía, do que actúa hoxe na mente do falante, trátase simplemente dun problema de norma, e non de sistema²².

Pero se a devandita podemos catalogala como unha anomalía non significante (temos *morror* en conta de *matar*, pero o significado non varía), nestoutro caso particular a anomalía prodúcese na interpretación semántica da construción:

O neno quere comido.

²² Co verbo *limpar*, ó carón da construción con participio (*O coche quere limpad*) é moi frecuente a súa formación co adxectivo correspondente (*Os zapatos queren limpos, O cuarto quere limpo, A mesa quere limpa, Estas portas queren limpas, Quería un pouquiño máis limpo*) [Exemplos extraídos dos achegados polos alumnos].

Se ben nunha sociedade antropófaga podería interpretarse neno como o obxecto a comer, entre nós o normal é que vexamos neno como a persoa a alimentar. Daquela, a correspondente cláusula con SER PRECISO que aquí temos non é normalmente (aínda que lingüisticamente sería posible): *É preciso come-lo neno*, senón: *É preciso darlle de comer ó neno*.

2.3. Necesidade vs. Obriga

Reparando nas respostas que alumnos e profesores ofreceron verbo do significado da construción, verificámo-lo estreitamente conectadas que se atopan estas dúas nocións, necesidade e obriga. En efecto, así como moitos falaron de que o que se expresaba en *As patacas queren regadas* era unha necesidade e a fixeron equivaler a secuencias como as vistas ata agora (*É preciso rega-las patacas*, *Necesítase rega-las patacas*, ...), outros moitos declararon que o que aí vían era unha obriga e a equivalencia que ofreceron foi coa perífrase HABER QUE (*Hai que rega-las patacas*).

De tódolos xeitos, se nos detemos por uns intres na cuestión veremos que se trata de dúas nocións semánticas que cómpre diferenciar:

Eu preciso ir [=eu sinto esa necesidade] / Eu teño que ir [=eu teño esa obriga].

É preciso que vaia [=séntese esa necesidade] / Eu teño que ir [=é obrigatorio que vaia: a) porque alguén ou algo o necesita; b) porque a alguén lle peta].

Parece evidente que a conexión semántica entre as secuencias desta última oposición procede de algo que quere situado na interiorización que facemos da realidade extralingüística: adoito, cando descubrímo-la existencia dunha necesidade, estamos a reconecer asemade a existencia dunha obriga contraída por alguén (nestes casos a expresión de necesidade refírese ó mesmo, a unha obriga, pero suavízase ó utilizar un procedemento indirecto: [*indicación extraída da propia enquisa que elaboramos*]: *Outros domicilios nos que viviras por un longo período (só é preciso que poñas o lugar e o tempo)*²³, e viceversa, tamén é frecuente que a obriga proceda dunha necesidade (neste caso a expresión de obriga refírese a unha necesidade pero como unha maneira de facela máis perentoria: *Non aguantando máis aquí, preciso saír, teño que saír*). Pero isto non é necesariamente así: pode haber necesidade sen obriga e obriga sen necesidade.

²³ Obs. a atenuación da obriga fronte á alternativa: *Só tes que pó-lo lugar e o tempo* (neste caso daríamos por suposta unha obriga que podería non ser moi ben vista polo enquisado).

Xa que logo, os significados de lingua das expresións de necesidade e das de obriga son distintos, e isto compróbase tanto en contextos específicos nos que queda claro que o contido referencial difire bastante por explicitarse a existencia dunha obriga sen necesidade (*Tiven que ir porque lle deu a gana*), ou viceversa, dunha necesidade sen obriga (*Non teño que ir, pero preciso ir*), coma noutros nos que aínda o que se queira dicir sexa o mesmo, a utilización dunha ou doutra forma engade á expresión lingüística uns matices substanciais de contido diferentes: obrigatoriedade atenuada [sdo: necesidade que pide o cumprimento dunha acción por parte de alguén] e necesidade perentoria [sdo: obriga que xorde dunha necesidade].

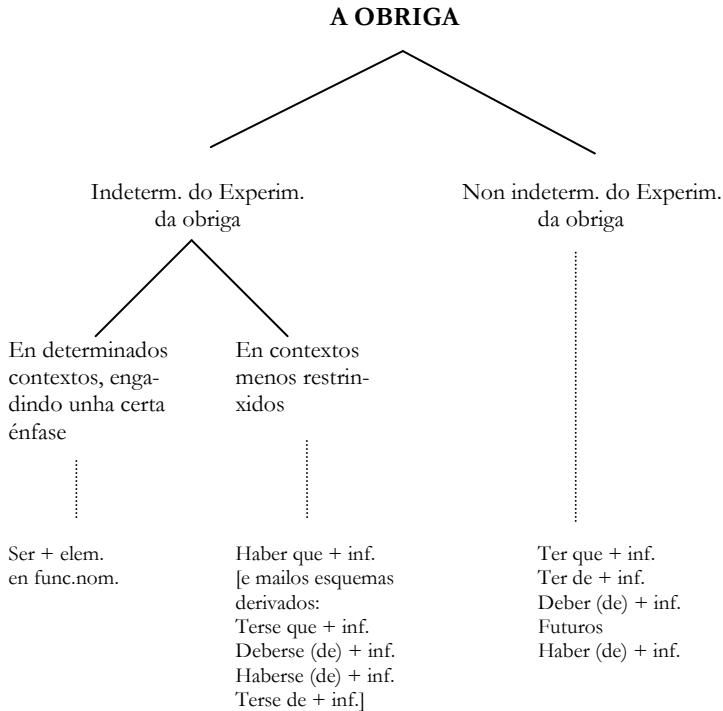
De todo isto concluímos que as formas que se reparten entre esas dúas nocións deben manterse en campos semánticos diferentes.

3. A obriga

3.1. As oposicións na obriga [V. cadro número 2]

1a. Indeterminación do Experimentador da obriga.

2a. En determinados contextos, engadindo unha certa énfase:
SER+Elemento en función nominal.

CADRO Nº 2

- Se vas é agora, se non xa vou eu [=ten que ser agora].
- -Hei de ir á misa pola tarde, -Vai pola tarde, pero é ir.
- -¿A que hora pensas erguerte mañá?, -Ás nove, -¡Ben, pero é ás nove!
- Isto hai que poñelo ben, non é deixalo todo tirado [=non se pode, non hai que, é obrigado non].
- Pero non é erguerse ás once do día.

- Isto é só pasala por agua [a roupa] [=simplemente hai que].
- Iso só é unha fervura.

2b. En contextos menos restrinxidos: HABER QUE + Infinitivo.

- -Esta cunca hai que lavalas, ¡como vai vir isto para a mesal, ¡Outra vez!, ¿non está do viño?, -Esta cunca hai que lavalas, non hai máis.
- Hai que pecha-las ventás que xa veñen vareixas para dentro.
- Xa llos había que ter sacado [os ollos das patacas].
- Ai, unha cousa: mira que mañá hai que limpar estes cristais.
- Hai que fixarse, se un non se fixa [para o prezo cando un está de mercas], ¡probe de quen!
- Hai que ter pacencia.
- [o viño] Hai que vendelo polo que dea [o comprador].
- Isto había que tirar con el.
- ¿Os caixóns hai que poñelos no sitio, non si?
- ¿Hai que bota-lo viño así para que non queza, non si?
- Está descosido; hai que ter deste fío, ¿non, Anxo?, ¿ou fío negro?

O desexo de salientar unha determinada obriga de entre outras posibles pode provocar dislocacións na estrutura da perífrase:

- Non, alí o viño é bo, o que hai é que lle plantar cepeiras [=o que hai que facer é].²⁴
- O que hai é que ir cediño.²⁵

1b. Non indeterminación do Experimentador da obriga: TER QUE+Infinitivo, HABER (DE)+Infinitivo, Futuros, DEBER (DE)+Infinitivo, TER DE+Infinitivo:

Ter que+Infinitivo

- Tes que face-la comida para ti e mais para teu pai.
- Aí polas tres e media temos que marchar, que nos ten que levar papá.
- Tiña que erguerme a correr cos cans.
- Tómao [o leite], si non téñocho que volver a quecer.
- ¿Hoxe tíveches que vir no coche, non tíveches?
- Tes que fregar nelas [nas mans] para que che estean quentes.
- [muller falando soa]: Teño que busca-las medias, ¿eu sei onde as puxen?, podía [eu] poñelas aquí, ¿pero que queres?
- ¿A el tívolle que gustar, non tivo?
- [con incomodo e retranca]: Élle o mirmo, pero non, ten que ir para aí [para o cuarto de baño novo no canto de para o vello].

²⁴ É tamén posible a supresión da cópula:

• No, alí o viño é bo, o que hai que lle plantar cepeiras.

²⁵ Ou ben:

• O que hai que ir cediño.

O mesmo que acontecía no ichote anterior, por razóns que teñen que ver co estrato informativo pódense producir alteracións na orde normal dos elementos da perífrase:

- O que a tes é que levar pola man [a nena].

Ter de+Infinitivo

- Maruxa, tes de frega-la louza antes de saír [=tes iso pendente de facer] [Álvarez/Monteagudo/Regueira, 1986:407]
- Antes de ve-la película tiñan de remata-lo seu labor [Álvarez/Monteagudo/Regueira, 1986:407]
- Tencionaba voltar á aldea, non sabía cando, pero tería de ser [Álvarez/Monteagudo/Regueira, 1986:407]
- Inda teño de face-las camas [=téñoas por facer, sen facer] [Álvarez Blanco, 1994:30]

Para os autores que se citan TER DE, empregada sobre todo na literatura, diferénciase de TER QUE porque esta expresa “un deber xeral”, mentres que a outra “se refire a unha acción de cumprimento obrigatorio pendente”.

Deber (de)+Infinitivo

- –Eu acabo nun instante, –Pois xa debías de ter acabado.
- Os vellos non deben de namorarse [Castelao].

Futuros

- Honrarás a teu pai e a túa nai [Álvarez/Monteagudo/Regueira, 1986:372]

Haber (de)+Infinitivo

- Pois mira, heiche dalos eu, pro ha ser coa condición que se morre has de ir gardalo ó pé do altar. ¿E por onde hei de ir? ¿E como hei dicir? [Santamarina, 1974:141]
- Anxo, cando poidas has de me pór aí uns craviños [na parede].
- Ti sabes onde has de colle-las patacas.

Para evitar usos incorrectos, cómpre ter en conta que HABER (DE)+Infinitivo non se emprega en galego para expresar unha obriga dentro dun marco temporal presente. Cando se utiliza esta forma o que se está a dicir é que vai ter lugar algo no futuro, e logo pode darse a entender situacionalmente que ese acontecemento futuro se dará como resultado dunha obriga (coma nos exemplos que se citan), pero, a diferenza do castelán, non pode haber obriga sen futuro:

Hai uns días escoitabamos a un político galego afirmar nun perfecto castelán que “los gallegos *hemos de ser* los más interesados en cambiar un

sistema que nos perjudica, y que hace que la financiación de Cataluña sea ocho veces superior a la nuestra y la de Andalucía esté tres veces por encima". Evidentemente, a intención comunicativa do político non era nin moito menos a constatación dun feito futuro (*seremos os máis interesados*) senón alertar das graves consecuencias que para Galicia pode acarrexalo non cumprimento desa obriga. O galego non permite para eses casos a forma *hei (de) andar*, e utiliza no seu canto formas perifrásticas específicas de obriga (*Os galegos temos que se-los máis interesados, debemos ser, etc.*) [García Represas, 1996]

Cfr. tamén Álvarez Blanco (1996:30), que cita como inaceptable o exemplo *O locutor dun telexornal ha de contar nun estilo informal, coloquial e cotián, no canto dos correctos ten que contar, debe contar.

En definitiva, os matices obrigativos de HABER (DE)+ Infinitivo son sempre secundarios respecto dos temporais.

4. Cabo

Vimos de estudia-las unidades formais existentes en dous eidos da gramática: a necesidade e maila obriga.

Para a expresión da necesidade o falante ten á súa disposición unha serie de recursos lingüísticos entre os que pode elixir segundo cales sexan os seus intereses comunicativos específicos:

a) De significado: se quere facer referencia a unha pura existencia de necesidade pode utilizar, entre outros, o complexo TER FALTA: *Eu teño falta* [fronte a outras expresións que concretan o tipo de necesidade; un falar, esa mesma expresión cunha construción preposicional: *Eu teño falta dun coche*, ou outras distintas: FACER FALTA (*A min faime falta un coche*), CUMPRIR (*A min còmpreme un coche*), etc.]; se o que pretende é que a necesidade explicitada sexa de xeito unívoco unha condición para algo, a expresión FALTA QUE: *Falta que a muller queira*, resulta perfectamente axeitada; e se do que se trata é de indeterminalo Experimentador da necesidade, unha secuencia como HABER FALTA DE: *Hoxe non hai falta de nada*, pode servir para tal cometido.

b) De perspectiva²⁶: cando o que o emisor procura é priorizar unha información sobre outra, por exemplo, referirse antes ó Experimentador do proceso ca ó proceso mesmo, e iso sen altera-la orde de elementos normal da secuencia, sabe que ten a posibilidade de utiliza-lo complexo verbal QUERER+Participio: *As patacas queren regadas*, cunha estrutura temática non marcada que responde precisamente á devandita prioridade comunicativa, fronte a outras

²⁶ A noción de perspectiva abrangue varios aspectos: a centralización, a tematización e a focalización.

expresións como SER PRECISO: *É preciso rega-las patacas*, con outra estrutura temática non marcada. Amais, a estrutura sintáctica pódelle valer tamén para perspectivizar, agora para tratar como máis centrais á predicación uns elementos sobre outros: cfr. *Eu preciso un coche vs. Eu teño preciso dun coche*²⁷.

c) Principalmente de estilo: o falante sabe intuitivamente que se utiliza *As patacas é preciso regala*s fronte a *As patacas queren regada*s, está practicamente a dici-lo mesmo dende o punto de vista do significado referencial²⁸, sabe tamén que o elemento informativo que se prioriza é nos dous casos o mesmo (*as patacas*), e que a diferenza fundamental reside en que no primeiro caso a orde de elementos normal está alterada. As diferenzas entre outros pares de secuencias de necesidade como *Eu preciso iso* e *A min faime falta iso* son aínda menores, xa que nestes dous casos amais da similitude referencial e da coincidencia en canto á estrutura temática temos tamén a mesma orde de elementos non marcada²⁹.

Verbo da obriga, como se viu, as cuestións son algo menos complicadas pero non deixa de haber aspectos interesantes a ter en conta.

Cun estándar en proceso de elaboración, o avance na tarefa descritiva do galego, do que se deriva principalmente unha ampliación das súas posibilidades expresivas, ha ter repercusión na fasquía futura do noso idioma.

²⁷ En galego, coma noutros romances, as funcións sintácticas SUX, CDIR e CIND (as únicas que se poden integrar no PRED mediante afixos ou mediante clíticos pronominais) sérvennos para pór nun primeiro plano, para situar no centro da predicación uns elementos da cláusula sobre outros [Cfr. García-Miguel (1992 e 1995)]:

A porta abriuse co vento - O vento abriu a porta.

Enche-lo toxo no carro - Enche-lo carro de toxo.

Acaríñei a man de María - Acariñeille a man á María.

²⁸ Existe, con todo, unha diferenza no significado de lingua; como sinalamos no esquema de oposicións nun caso indetermínase o Experimentador e no outro non.

²⁹ As diferenzas tamén en canto ó significado de lingua son agora menores e derivanse do significado engadido polo propio esquema sintáctico, nun caso transitivo, e no outro non transitivo ou de menor transitividade. O recoñecemento desas diferenzas supón xa un grao de afinamento na análise no que non nos figurou preciso entrar no presente estudio, pero que cómpre ter en conta para non se precipitar á hora de identificar como absolutamente sinónimas dúas secuencias determinadas. Coma decote, a hipótese de traballo da que hai que partir é a de que se unha lingua, nun determinado rexistro, diferencia dous elementos dados é porque quere achegar algo distinto con cada un deles; o contrario non sería económico.

Para Vázquez Rozas (1995) no esquema sintáctico CIND-PRED-SUX o elemento que funciona de CIND (xeralmente animado) posúe un menor control sobre o proceso có elemento que funciona de SUX (tamén xeralmente animado) no esquema SUX-PRED-CDIR. Os casos máis claros que atopa verbo da oposición ‘+involuntariedade/-involuntariedade’ son aqueles nos que os elementos léxicos permanecen constantes (*A min rompeume a botella/Eu rompín a botella*), pero tamén hai outros nos que o lexema verbal varía (*A min gústame María/Eu amo a María; A min tocoume o posto/Eu gañei o posto; A min faime falta iso/Eu preciso iso*).

Referencias bibliográficas

- Álvarez Blanco, R./ Monteagudo Romero, H./ Regueira Fernández, X.L. (1986): *Gramática Galega*. Galaxia: Vigo.
- Álvarez Blanco, R. (1994): «Gramática descriptiva e gramática prescritiva», en *Cadernos de Lingua* 10, 19-35.
- García-Miguel, J.M. (1992): Aspectos de la estructura de la cláusula: transitividad y complementación preposicional en español, Tese de doutoramento. Universidade de Santiago de Compostela.
- (1995): *Las relaciones gramaticales entre predicado y participantes*, (Lalia, series maior 2). Santiago: Universidade de Santiago de Compostela.
- García Represas, D.(1992): “A afirmación”, *Cadernos de Lingua* 6, 47-64.
- (1995): “As marcas de certeza na interrogación polarizada en galego”, *Cadernos de Lingua* 12, 53-72.
- (1996): “Formas compostas no verbo galego”, *Actas do I Congreso Internacional A Lingua Galega: Historia e Actualidade*, ILG-Universidade de Santiago (no prelo).
- (1998): “L’expression du doute en galicien”, *Actes du XXII Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes. Volume VII: Sémantique et pragmatique*. Bruxelles, pp. 269-276.
- Givon, T. (1976): «Topic, Pronoun and Grammatical Agreement», en Ch. N. Li (ed.), *Subject and Topic*. Nova York: 151-188.
- Hagège, C. (1978): «Du thème au thème en passant par le sujet. Pour une théorie cyclique», *La Linguistique* 14 (2), 3-38.
- (1982): *La structure des langues*. París: Presses Universitaires de France.
- Jiménez Juliá, J. (1986): *Aproximación al estudio de las funciones informativas*, Málaga: Ágora.
- (1991): «Sobre neutralización y funciones sintácticas», *Verba* 18, 129-164.
- Rojo, G. (1974): *Perífrasis verbales en el gallego actual*, Verba, Anexo 2.
- Santamarina, A. (1974): *El verbo gallego*, Verba, anexo 4, Universidade de Santiago de Compostela.
- Vázquez Rozas (1995), *El complemento indirecto en español*, Lalia, series maior 1, Universidade de Santiago de Compostela.

ENQUISA

NOME E APELIDOS:

IDADE:

LUGAR DE NACEMENTO:

DOMICILIO:

OUTROS DOMICILIOS NOS QUE VIVIRAS POR UN LONGO PERÍODO (SÓ É PRECISO QUE POÑAS O LUGAR E O TEMPO):

¿FALAS GALEGO? : Sempre Ás veces (Só coa familia
 Outros casos. Especificar:) Nunca

NAI:

IDADE:

PROFESIÓN:

LUGAR DE NACEMENTO:

LUGAR DE RESIDENCIA:

OUTROS LUGARES RESIDENCIAIS DURANTE TEMPADAS LONGAS:

¿FALA GALEGO? : Sempre Ás veces Nunca

PAI:

IDADE:

PROFESIÓN:

LUGAR DE NACEMENTO:

LUGAR DE RESIDENCIA:

OUTROS LUGARES RESIDENCIAIS DURANTE TEMPADAS LONGAS:

¿FALA GALEGO? : Sempre Ás veces Nunca

TITOR (-ES):

PARENTESCO:

IDADE:

PROFESIÓN:

LUGAR DE NACEMENTO:

LUGAR DE RESIDENCIA:

OUTROS LUGARES RESIDENCIAIS DURANTE TEMPADAS LONGAS:

¿FALA GALEGO? : Sempre Ás veces Nunca

Observa as seguintes secuencias nas que aparece a construción QUERER+Participio:

- As patacas queren regadas.
- O pantalón quere lavado.
- Querían mortos.

¿Coñeces esa construción?:

- Si: (Se é o caso podes pór unha cruz en máis de unha opción):
- Utilízoa con frecuencia.
- Escóitolla a miña nai, meu pai, meu (-s) titor (-es)
- Algunha vez escoiteilla a alguén (avós, veciños, amigos... ¿Sabes de onde é esa persoa?:).

¿Poderías pór máis exemplos? (Utiliza se queres o reverso do papel).

¿Para ti que significa, a que equivale?

Toma algún dos exemplos e imaxina que aparece como resposta a unha pregunta, ¿cal ou cales poden ser esas preguntas?

Non:

¿Que cres que pode significar?

Fixate agora nestes enunciados nos que aparece a construción QUEN SABE+Subxuntivo):

- O pan quen sabe chegue.
- Eu quen sabe vaia.
- El quen sabe fora.

¿Coñeces esa construción?:

- Si: (Se é o caso podes pór unha cruz en máis de unha opción):
- Utilízoa con frecuencia.
- Escóitolla a miña nai, meu pai, meu (-s) titor (-es)
- Algunha vez escoiteilla a alguén (avós, veciños, amigos... ¿Sabes de onde é esa persoa?: _____).

¿Poderías pór máis exemplos? (Utiliza se queres o reverso do papel).

¿Para ti que significa, a que equivale?

- Non:

¿Que cres que pode significar?

Velaquí, para rematar, dous exemplos que conteñen a expresión NONÓN:

- ¿Non fixéche-lo traballo, nonón?
- ¿Non vas á piscina, nonón?

¿Coñeces esa expresión?:

- Si: (Se é o caso podes pór unha cruz en máis de unha opción):
- Utilízoa con frecuencia.
- Escóitolla a miña nai, meu pai, meu (-s) titor (-es)
- Algunha vez escoiteilla a alguén (avós, veciños, amigos... ¿Sabes de onde é esa persoa?: _____).

¿Poderías pór máis exemplos? (Utiliza se queres o reverso do papel).

¿Para ti que significa, a que equivale?

- Non:

¿Que cres que pode significar?

OBSERVACIÓNS